

**РОЗДІЛ 2. ЦИВІЛЬНЕ ПРАВО І ПРОЦЕС; СІМЕЙНЕ ПРАВО;
МІЖНАРОДНЕ ПРИВАТНЕ ТА МІЖНАРОДНЕ ПРАВО;
ГОСПОДАРСЬКЕ ТА ГОСПОДАРСЬКО-ПРОЦЕСУАЛЬНЕ ПРАВО**

УДК 343.1

DOI 10.31732/2708-339X-2024-13-A4

**ОСОБЛИВОСТІ МЕХАНІЗМІВ ЗАХИСТУ ПРАВ ЖІНОК КРІЗЬ ПРИЗМУ
МІЖНАРОДНИХ СТАНДАРТІВ ПРАВ ЛЮДИНИ**

Степаненко Н.В.,

*доктор філософії в галузі права, доцент,
доцент кафедри теорії та історії держави і права
Університету економіки та права «КРОК»
м. Київ, вул. Табірна, 30-32, Україна, 03113
e-mail: nataliasv@krok.edu.ua
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6216-2206>*

Коваленко К.В.,

*здобувачка ступеня вищої освіти «Магістр»
Університету економіки та права «КРОК»
м. Київ, вул. Табірна, 30-32, Україна, 03113
e-mail: Kovalenkookv@krok.edu.ua*

**FEATURES OF MECHANISMS FOR THE PROTECTION OF WOMEN'S
RIGHTS THROUGH THE LENS OF INTERNATIONAL HUMAN RIGHTS
STANDARDS**

Stepanenko N.V.,

PhD in law,

*associate Professor of the Department of Theory and History
of the State and Law of «KROK» University
Kyiv, Tabirna St., 30-32, Ukraine, 03113
e-mail: nataliasv@krok.edu.ua
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6216-2206>*

Kovalenko K.V.,

*graduate of the Master's degree of
«KROK» University*

*Kyiv, Tabirna St., 30-32, Ukraine, 03113
e-mail: Kovalenkookv@krok.edu.ua*

Анотація. У статті досліджуються механізми захисту прав жінок через призму міжнародних стандартів прав людини, які є ключовим елементом забезпечення рівних прав та можливостей для всіх громадян, зокрема жінок. Наголошується на важливості використання сучасних правових інструментів для захисту прав жінок, що відіграють важливу роль у створенні справедливого та рівноправного суспільства. Метою дослідження є аналіз міжнародних стандартів захисту прав жінок, оцінка їх ефективності та пошук шляхів їх вдосконалення з урахуванням новітніх тенденцій у сфері захисту прав людини.

Для досягнення цієї мети були застосовані методи правового аналізу, порівняльного дослідження та експертних оцінок, а також аналіз міжнародної та національної практики захисту прав жінок. Розглянуто існуючі механізми захисту, такі як Конвенція про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок, Декларація ООН про права людини, Пекінська платформа дій та інші міжнародні договори й угоди. Вивчено правові аспекти забезпечення належної імплементації міжнародних норм у національне законодавство та дотримання гендерної рівності.

У роботі розкриваються проблеми, з якими стикаються жінки в процесі захисту своїх прав, зокрема дискримінація на ринку праці, домашнє насильство, гендерні стереотипи та недостатня правова обізнаність. Про-

аналізовано сучасні підходи до впровадження гендерних квот, програми боротьби з насильством щодо жінок, а також інші ініціативи, що підтримуються міжнародними організаціями, такими як ООН та ЄС. Наголошено на необхідності посилення співпраці між урядами, громадськими організаціями та міжнародними структурами для забезпечення ефективного захисту прав жінок.

Зроблено висновок, що існуючі механізми захисту прав жінок є ефективними, проте потребують подальшого вдосконалення. Серед запропонованих заходів – впровадження спеціалізованого навчання для правозахисників, розширення програм підтримки жінок та проведення додаткових досліджень для розвитку нових підходів до захисту прав жінок у контексті міжнародних стандартів.

Ключові слова: захист прав жінок, міжнародні стандарти, права людини, дискримінація, гендерна рівність, правові механізми, насильство щодо жінок.

Формул: 0, рис. 0, табл. 0, бібл. 6

Abstract. The article explores mechanisms for the protection of women's rights through the lens of international human rights standards, which are a key element in ensuring equal rights and opportunities for all citizens, particularly women. Emphasis is placed on the importance of utilizing modern legal instruments to protect women's rights, which play a crucial role in creating a just and equitable society. The aim of the study is to analyze international standards for the protection of women's rights, assess their effectiveness, and identify ways to improve them in light of recent trends in human rights protection.

To achieve this goal, methods of legal analysis, comparative research, and expert evaluations were employed, as well as an analysis of international and national practices for the protection of women's rights. Existing protection mechanisms were reviewed, such as the Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination Against Women (CEDAW), the UN Declaration of Human Rights, the Beijing Platform for Action, and other international treaties and agreements. Legal aspects of ensuring the proper implementation of international norms into national legislation and adherence to gender equality were examined.

The paper highlights the challenges women face in the process of defending their rights, including discrimination in the labor market, domestic violence, gender stereotypes, and lack of legal awareness. Modern approaches to implementing gender quotas, programs to combat violence against women, and other initiatives supported by international organizations such as the UN and the EU were analyzed. Emphasis is placed on the need to strengthen cooperation between governments, non-governmental organizations, and international bodies to ensure the effective protection of women's rights.

It is concluded that existing mechanisms for the protection of women's rights are effective but require further improvement. Proposed measures include specialized training for human rights defenders, expanding women's support programs, and conducting additional research to develop new approaches to protecting women's rights within the framework of international standards.

Keywords: protection of women's rights, international standards, human rights, discrimination, gender equality, CEDAW, legal mechanisms, violence against women.

Formulas: 0, fig.: 0, tabl.: 0, bibl.: 6.

Постановка проблеми. Захист прав жінок є однією з основоположних вимог забезпечення гендерної рівності в сучасному суспільстві. Протягом багатьох десятиліть міжнародні організації, зокрема ООН та Європейський Союз, прийняли низку стандартів і механізмів для захисту жінок від дискримінації та насильства. Традиційні механізми захисту, такі як законодавчі акти та конвенції, зокрема Конвенція про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок (CEDAW), стали основою для формування політики багатьох країн у сфері гендерної рівності. Проте, попри їх ефективність, сучасні виклики вимагають нових підходів до забезпечення прав жінок.

З розвитком суспільства та посиленням уваги до прав людини виникає необхідність у порівнянні традиційних і сучасних механізмів захисту прав жінок. Це включає аналіз впливу міжнародних стандартів на

національні законодавства, оцінку ефективності їх імплементації та визначення шляхів удосконалення цих механізмів. Хоча міжнародні договори, є важливим інструментом захисту прав жінок, їхня реалізація часто стикається з труднощами, пов'язаними з культурними, економічними та соціальними бар'єрами.

Сучасні підходи до захисту прав жінок, такі як впровадження гендерних квот, цифрові платформи для підтримки постраждалих від насильства та інші інноваційні рішення, значно розширюють можливості захисту. Ці нові інструменти можуть забезпечити більшу оперативність, доступність і точність у реагуванні на випадки порушення прав жінок. Однак, їх впровадження також стикається з викликами: необхідність політичної волі, розширення правової бази та навчання фахівців для ефективного використання новітніх технологій.

Наразі бракує комплексних досліджень, які б глибоко порівнювали традиційні та сучасні механізми захисту прав жінок. Це ускладнює визначення оптимальних шляхів інтеграції цих підходів. Одним із ключових питань є необхідність посилення міжнародного співробітництва та гармонізації законодавств різних країн для забезпечення ефективної боротьби з дискримінацією та насильством щодо жінок на глобальному рівні.

Таким чином, важливим завданням є подальший розвиток та інтеграція традиційних і новітніх механізмів захисту прав жінок з урахуванням міжнародних стандартів, щоб забезпечити справедливий і ефективний захист прав кожної жінки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематикою даного питання займалися такі науковці, як: Н. Камінська, А. Крусян, В. Погорілко, О. Совгіря, В. Тацій, О. Фрицький, С. Чернявський, Ю. Шемшученко та ін.

Метою статті є аналіз механізмів захисту прав жінок через призму міжнародних стандартів прав людини та визначення шляхів їх вдосконалення.

Виклад основного матеріалу. Права жінок займають особливе місце у системі прав людини, оскільки, будучи невід'ємною складовою загальноновизнаних прав, вони досі не реалізуються повною мірою в жодній країні світу. На сьогодні ця проблема набуває дедалі більшої актуальності не лише через зростаючу роль жінок у суспільно-політичному та економічному житті, але й у зв'язку з численними випадками порушень їхніх прав. Це включає порушення міжнародно-правового принципу рівності між чоловіками та жінками, зокрема недотримання прав жінок на повноцінну участь у політичному житті як на міжнародному, так і на національному рівні, недостатній правовий захист від різних форм насильства, міжнародну торгівлю жінками, а також нерівність у працевлаштуванні та умовах праці між чоловіками та жінками.

Зростає усвідомлення серед держав того, що права жінок є невід'ємною частиною загальних прав людини, призвело до переосмислення їхнього змісту та важливості. Це, по-перше, стимулювало перегляд

сутності прав жінок, по-друге, підкреслило необхідність їх забезпечення в кожній країні як необхідної умови для побудови справедливо демократичного суспільства. По-третє, це викликало необхідність розробки дієвих механізмів захисту прав жінок, що можуть гарантувати їх реальне дотримання [7, с. 47-49].

Одним із найбільших досягнень людської цивілізації стало піднесення концепції прав людини на міжнародний рівень та її визнання в міжнародному праві. У цьому процесі значну роль відіграло національне право ряду країн, зокрема Франції та США, що зазнало впливу великих революцій кінця XVIII століття. Ці революційні події сприяли формуванню основоположних принципів і норм, що стосуються прав людини, які пізніше знайшли своє закріплення в міжнародних актах.

У свою чергу, міжнародне право також зробило значний вплив на розвиток національних законодавств, сприяючи тому, щоб держави включали до своїх правових систем основні права та свободи людини. Це двостороннє взаємодоповнення між міжнародним та національним правом є ключовим елементом у забезпеченні захисту прав людини, зокрема прав жінок, на всіх рівнях, що особливо важливо для боротьби з дискримінацією та нерівністю в сучасному світі.

Тому розвиток прав жінок у контексті прав людини потребує не лише підтримки на міжнародному рівні, але й імплементації цих стандартів у національні правові системи для забезпечення реального захисту їхніх прав. Це вимагає від держав активних дій для впровадження механізмів, що гарантуватимуть гендерну рівність і повагу до прав жінок у різних сферах життя [8, с. 130-135].

Права жінок посідають важливе місце в загальній системі прав людини, оскільки забезпечення їх рівноправності з чоловіками є невід'ємною частиною глобального розвитку суспільства. Проте, навіть сьогодні права жінок повною мірою не реалізуються в жодній державі. Ця проблема набуває особливої гостроти через зростання ролі жінок у різних суспільних сферах, а також через численні випадки порушення їхніх прав. Серед таких порушень виділяються недотримання принципу рівності між чоловіками та

жінками, обмежений доступ жінок до участі в політичному житті, недостатній правовий захист від насильства, торгівля жінками та гендерна нерівність у сфері зайнятості.

Сучасні держави все більше усвідомлюють, що права жінок є невід'ємною частиною прав людини, що, в свою чергу, вимагає від них активної розробки та впровадження механізмів захисту жінок. Це призвело до формування нових підходів до розуміння прав жінок, необхідності їх повного забезпечення, а також вироблення ефективних механізмів їх реалізації, що сприятиме побудові демократичного суспільства.

Поява концепції прав людини на міжнародному рівні є одним з найбільших досягнень цивілізації. Перші зрушення в цьому напрямку відбулись у національних правових системах, зокрема у Франції та США, під час великих революцій кінця XVIII століття. Саме ці події сприяли формуванню принципів та норм міжнародного права у сфері прав людини. Надалі міжнародне право мало позитивний вплив на розробку національних законодавств різних країн, спрямованих на захист прав і свобод особистості [5, с. 68].

Помітні зміни в правовому становищі жінок почали відбуватись на початку XX століття, коли в Гаазі в 1902 році були ухвалені перші міжнародні конвенції щодо врегулювання колізій національних законів стосовно шлюбу, розлучення та опіки над дітьми. Пізніше, в 1904 та 1910 роках, з'явилися міжнародні конвенції, спрямовані на заборону торгівлі жінками та дітьми. Ці документи стали важливим кроком у міжнародному співробітництві держав з питань захисту прав жінок.

Міжнародні зусилля щодо захисту прав жінок можна поділити на три ключові напрямки: боротьба з кримінальними проявами (наприклад, проституцією та торгівлею людьми), вирішення колізій національного права (зокрема, у питаннях громадянства жінок), а також регулювання праці (наприклад, охорона праці жінок). Міжнародно-правова основа захисту прав жінок була закладена в Статуті ООН, де у статті 1 проголошено обов'язок держав поважати права всіх людей незалежно від статі.

Важливу роль у розробці заходів,

спрямованих на забезпечення гендерної рівності, відіграє Комісія зі становища жінок ООН. Саме цей орган, у межах Економічної і Соціальної Ради ООН, займається створенням та вдосконаленням міжнародних документів, що регулюють права жінок. Серед найважливіших міжнародно-правових актів, що стосуються захисту прав жінок, варто відзначити такі документи: Конвенцію про політичні права жінок (1952 р.), Конвенцію про громадянство одружених жінок (1957 р.), Конвенцію про шлюб, мінімальний шлюбний вік і реєстрацію шлюбів (1962 р.), Декларацію про захист жінок і дітей у період збройних конфліктів (1974 р.), а також Конвенцію МОП про рівну оплату праці чоловіків і жінок (1951 р.) [1, 2, 3, 4].

Особливо значущою є Конвенція про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок (CEDAW), ухвалена в 1979 році. Цей документ встановлює поняття дискримінації щодо жінок як будь-яку форму обмеження або винятку на підставі статі, що перешкоджає жінкам повною мірою реалізовувати свої права на рівні з чоловіками. Мета цих міжнародних договорів полягає в ліквідації дискримінації жінок у різних сферах життя, включаючи політику, працю, освіту та інші.

Крім нормативних документів, ООН впроваджує різноманітні програми, спрямовані на покращення становища жінок у світі. Наприклад, Загальна конференція з питань становища жінок у Найробі (1985 р.) внесла значний вклад у розвиток концепції рівності статей, розширивши це поняття до рівності можливостей для жінок і чоловіків у різних аспектах суспільного життя. У 1995 році на Четвертій Всесвітній конференції з питань становища жінок у Пекіні були прийняті Пекінська декларація і Платформа дій, що підтвердили невід'ємність прав жінок як складової частини загальних прав людини [6, с. 5].

Незважаючи на прогрес у законодавчій сфері, сьогодні жінки продовжують стикатися з дискримінацією та маргіналізацією. Більшість ключових рішень у сучасному світі все ще приймаються чоловіками, тоді як проблеми жінок часто залишаються на периферії уваги. Зокрема, жінки складають значну частку найбільш вразливого населення світу, що свідчить про глибокі соціальні нерів-

ності. Тому актуальним є пошук шляхів для розширення прав і можливостей жінок, щоб вони могли брати участь у прийнятті рішень на всіх рівнях [10, с. 32].

Таким чином, глобалізація прав людини, зокрема прав жінок, сприяла перекладу цих питань з національного рівня на міжнародний. Це привело до розробки багатьох міжнародних документів, присвячених захисту прав жінок, і визнання їх суб'єктами міжнародного права, з усіма правами та обов'язками, які з цього випливають.

На міжнародному рівні розвиток руху за права жінок пройшов дві ключові фази. Перша фаза, що зосереджувалась на боротьбі з дискримінацією, завершилася важливою подією – ухваленням ООН у 1979 році Конвенції про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок. Цей документ став важливим кроком у правовому захисті жінок, закріпивши основні принципи рівноправності. Друга фаза розпочалася у 1980-х роках і була зосереджена на питаннях насильства проти жінок, розглядаючи права жінок у контексті захисту прав людини. У цей період проблематика насильства набула особливого значення, а акценти були перенесені на забезпечення безпеки жінок та створення умов для їх захисту на міжнародному рівні [9, с. 10].

Крім Комісії зі становища жінок, важливу роль у розробці та реалізації програм, спрямованих на покращення становища жінок, відіграли Жіночий Фонд розвитку ООН (ЮНІФЕМ) та Міжнародний навчальний і науково-дослідний інститут з питань поліпшення становища жінок. Ці організації вплинули на розробку численних заходів, що стосуються соціального та економічного підвищення рівня життя жінок, забезпечуючи їхню рівноправність у різних аспектах суспільного життя [11, с. 9].

Ці етапи свідчать про тривалий і складний процес формування та розвитку

інституту захисту прав жінок на міжнародній арені. Зібраний досвід і створені правові інструменти є незамінними для врегулювання відносин між державами у контексті забезпечення рівноправного становища чоловіків і жінок, а також недискримінаційної політики. Міжнародні механізми захисту прав жінок стали важливим інструментом для досягнення реальної рівноправності та впровадження принципів гендерної справедливості.

Висновки. Отже, можна зазначити, що механізми захисту прав жінок через призму міжнародних стандартів прав людини є невід'ємною частиною глобальної системи забезпечення прав людини. Міжнародні правові акти, такі як Конвенція про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок (CEDAW), створюють основу для формулювання стандартів рівноправності та недискримінації, зобов'язуючи держави до їх імплементації. Важливу роль у цьому процесі відіграють органи системи ООН, такі як Комісія зі становища жінок і ЮНІФЕМ, які розробляють програми та заходи, спрямовані на покращення становища жінок у світі. Проте для досягнення реальної рівності необхідно не лише адаптувати міжнародні норми до національних законодавств, але й забезпечити їхню ефективну реалізацію у повсякденному житті. Це вимагає комплексного підходу, який охоплює правову охорону, соціальні зміни та економічні ініціативи. Сучасні виклики, такі як насильство, економічна нерівність та політична маргіналізація, вимагають нових стратегій і рішень, які б враховували специфіку кожної країни. Таким чином, успішна реалізація прав жінок є спільною відповідальністю держав, міжнародних організацій та суспільства, що має на меті забезпечення рівноправності та справедливості для жінок у всіх аспектах їхнього життя.

Література:

1. Конвенція про політичні права жінок від 20.12.1952. База даних (БД) «Законодавство України». Верховна Рада (ВР) України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_156 (дата звернення: 05.09.2024).
2. Конвенція про громадянство заміжньої жінки від 29.01.1957. БД «Законодавство України». ВР України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_158 (дата звернення: 05.09.2024).
3. Декларація про захист жінок і дітей при надзвичайних обставинах та під час збройних конфліктів від 14.12.1974. БД «Законодавство України». ВР України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_317 (дата звернення: 05.09.2024).
4. Конвенція Організації Об'єднаних Націй про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок від 06.10.1999. БД «Законодавство України». ВР України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_207 (дата

звернення: 05.09.2024).

5. Гончарова Ю.А. Правові аспекти двостороннього міжнародного співробітництва України у сфері захисту прав жінок. Зовнішнє торгівля: економіка, фінанси, право. 2015. № 4. С. 68.

6. Камінська Н.В., Чернявський С.С., Перунова О.С. Законодавче регулювання та міжнародні стандарти гендерної рівності: лекція. Київ: Нац. акад. внутр. справ. 2020. С. 5.

7. Ольховик І. І. Міжнародно-правовий захист прав жінок. Міжнародний науковий журнал «Інтернаука». 2018. № 9(49). С. 47-49.

8. Плотен С. Г. Особливості європейського правового поля щодо рівності прав жінок і чоловіків. Наукові записки. 2006. № 53. С. 130-135.

9. Сидоренко А. В. Правові аспекти захисту прав людини в міжнародному праві: Автореф. дис ... канд. юрид. наук за спеціальністю: 12.00.07 теорія та історія держави і права. НАН України; Інститут держави і права ім. В.М. Корецького. Київ. 2010. 10 с.

10. Тітов Є. Б. Відповідальність у міжнародному праві. Х.: ХНУВС, 2016. 32с.

11. Чижмарь К. І. Міжнародні стандарти рівноправ'я та захисту прав жінок та практика України: Автореф. дис ... канд. юрид. наук за спеціальністю: 12.00.11 міжнародне право. НАН України; Інститут держави і права ім. В.М. Корецького. Київ. 2007. 9с.

References:

1. Convention on the Political Rights of Women (December 20, 1952). Legislation of Ukraine. Verkhovna Rada of Ukraine. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_156. (Accessed September 05, 2024)

2. Convention on the Nationality of Married Women (January 29, 1957). Legislation of Ukraine. Verkhovna Rada of Ukraine. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_158. (Accessed September 05, 2024)

3. Declaration on the Protection of Women and Children in Emergency Situations and Armed Conflict (December 14, 1974). Legislation of Ukraine. Verkhovna Rada of Ukraine. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_317 (Accessed September 05, 2024)

4. United Nations Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination Against Women (October 6, 1999). Legislation of Ukraine. Verkhovna Rada of Ukraine. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_207 (Accessed September 05, 2024)

5. Honcharova Yu.A. Legal Aspects of Bilateral International Cooperation of Ukraine in the Field of Women's Rights Protection. Foreign Trade: Economics, Finance, Law. 2015. No. 4. P. 68.

6. Kaminska N.V., Cherniavskiy S.S., Perunova O.S. Legislative Regulation and International Standards of Gender Equality: Lecture. Kyiv: National Academy of Internal Affairs, 2020. P. 5.

7. Olkhovik I.I. International Legal Protection of Women's Rights. International Scientific Journal «Internauka». 2018. № 9(49). P. 47-49.

8. Ploten S.H. Features of the European Legal Field Regarding Equality of Rights of Women and Men. Scientific Notes. 2006. № 53. P. 130-135.

9. Sydorenko A.V. Legal Aspects of Human Rights Protection in International Law: Abstract of the dissertation for the degree of Candidate of Legal Sciences in specialty 12.00.07 Theory and History of State and Law. NAS of Ukraine; V.M. Koretsky Institute of State and Law. Kyiv: b. V., 2010. 10 p.

10. Titov Y.B. Responsibility in International Law. Kharkiv: KhNUVS, 2016. P. 32.

11. Chyzhmar K.I. International Standards of Equality and Protection of Women's Rights and Practice of Ukraine: Author's Abstract of Dissertation ... Candidate of Legal Sciences in Specialty: 12.00.11 International Law. NAS of Ukraine; Institute of State and Law named after V.M. Koretsky. Kyiv: n.p., 2007. P. 9.

Стаття надійшла до друку 11 вересня 2024 року